

## הלכות ברפת המזון סימן קכב

משאר משקים (ו) אפלו קבע סעודתו עליהם. (ז) אין זין מצוי (ח) באותו מקום והשכר או שאר משקין הוה חמר (ט) מדינה, (ט) מברכין עליהם, (י) חוץ מן המים: הגה (יא) ומה שנהגין במדינות אלו לברך על השכר אין למחול, דהא יש אומרים דאינו טעון כוס כלל. ועוד, דהא עקר חמר מדינה הוא שכר, (יב) וקובעין הסעודה עליו, ואף-על-גב דזין נמצא בעיר מפל מקום לא מקרי מצוי לדבר זה, שהוא ביקר, (ג) (יג) ואי אפשר (יד) לקנות זין בכל סעודה לברך עליו. אמנם המצוה מן המבחר לברך על זין (ד"ע). ויש מנהגין ששומרים בביחוד על הזין (טו) שלא לאחוז הכוס בידם רק מניחין אותו על השלחן לפניו, (טז) וזכרון מנהג זה (ז) על דרך הקפלה (כ"י): ג יצריף שלא יהא פגום, שאם שתה ממנו (ה) (יז) פגמו. "אכל אם שפף ממנו (ו) (יח) לתוף ידו

ו הרא"ש שם  
ז פוסקים קורא ברכות  
כב

### באר היטב

אלא במדינות שרגילין לשתות המידבש, הרי חמר מדינה, אכל במקום שאין שותין אותו אלא לפרקים לא הרי חמר מדינה, ע"ש: (ג) וא"א לקנות זין. אבל אם יש לו זין בביתו צריך לברך עליו, כ"ח. וכחב המ"א: ונ"ל דאם יש לו מעט זין בביתו לצורך קדוש א"צ לברך עליו, דקדוש לכ"ע טעון כוס וחמיר מבה"מ: (ז) ע"ד הקפלה. כבר כתבתי בשם האר"י שא"צ כוס כלל, ועין יד אהרן: (ה) פגמו. ה"ה כוס של קדוש והבדלה וכיצא כהם, אבל אם רוצה לשתות א"ע דפגום הוא צריך לברך, וזהו פשוט: (ו) לתוף ידו. ובאופן שצדק

(ב) מדינה. כתב רש"ל: בשעת הדחק יכול לברך אפלו על קווא"ס או בארש"ט, ואין להורות כן בפני ההמון שלא יבואו לזלזל אף שלא בשעת הדחק, ע"כ. וכחב הש"י: ואני אומר דיש בזה בזה הבדלה ולא נעשה כן בישאל. ועוד יש מנהג בין ההמון, אם שותין שכר בתוך הסעודה ואחר האכילה קובעים עצמם לשתות מידבש, מברכין בה"מ על כוס שכר באמנם שהוא חמר מדינה, גם זה בזה מצוה הוא והוא בכלל מ"ש שלא יהא שלחן מלא ושלחן רבף ריקם, וכ"כ הפ"ח ושל"ה. וכחב המ"א: ונ"ל דאין דברים אלו

### משנה ברורה

לכלי עלמא במקום דלא הוון חמר מדינה: (ו) אפלו קבע סעודתו. רוצה לומר, שתוף הסעודה סמך על משקה זו ונהיה עקר שתיתו מהם, אפלו הכי אין זה מחשב אותם לברך עליהם ברפת-המזון, כיון דאין אנשי העיר רגילין לשתותו תמיד במקום הזה: (ז) אין זין מצוי. (ד) ואפלו נמצא זין בעיר אלא שאינו מצוי הרבה, ומפני זה עקר שתית בני העיר הוא שכר ושאר משקין, יש להקל לברך ברפת-המזון על שכר. ועין בפ"ח שכתב, דאף דאינו מחייב להדר שם אחר זין לקנותו מן הסניגין, מפל מקום אם יש לו זין בביתו וברך על הזין: (ח) באותו מקום. הינו (ה) בכל העיר, אף שבשאר עירות במדינה זו נמצא זין הרבה: (ט) מברכין עליהם. ואם יש לו (ו) שני מיני משקין, כגון שכר ומידבש וכיצא בזה, ואחד מהן חביב עליו, וברך על אותו המין שהוא חביב עליו; וכל-שפן אם מתחלה קדם ברפת-המזון שתה ממנו מפני חביבותו, בודאי מהנכון לברך גם-כן עליו ולא על משקה האחר, שלא יהא שלחן מלא ושלחן רבף ריקם. אבל כל זה דוקא אם אותו המין הוא חמר מדינה, דהינו שרגילין לשתותו במקום ההוא, (ו) אבל אם אין שותין אותו אלא לפרקים, אף דבעצם הוא חביב יותר מחברו, לא הוי חמר מדינה, מידי דהוי אשאר משקין כגון יין-ספוחים ויין-רמונים: (י) חוץ מן המים. אף-על-פי שרב שתתן מים אין מברכין עליו, (כ) והוא הדין קווא"ס ומי בארש"ט, אף-על-פי שרב שתתן ההמונים מהם, אפלו הכי לא חשיבי יותר ממים. וטישבי"ר, אפשר (ט) דיש להקל בשעת הדחק כשרב ההמונים שותין מהן. ועין בסימן רצו במשנה ברורה סעיף-קטן י מה שכתבנו שם: (יא) ומה

### שער הציון

(ד) עין בסימן ע"ב סעיף ט בבאר הלכה דנעת הנמכ"ם דכנה חשיב חמר מדינה, ולענין ברפת-המזון בודאי יש להקל כיון שדבר זה העיר לקבע שתתן עליהם, וכדמובח מהרבה פוסקים, עין בבית-יוסף קאן, וכן כתב האלה רבה בסימן ע"ב, עין שם: (ה) כל זה מתבאר בסימן ע"ב סעיף ט. ואף דבטור נזכר שם עוד דעה, דדוקא אם אין זין גדל מהלך יום סביבות העיר, בענינו לענין ברפת-המזון בודאי יש להקל: (ו) ט"ו וש"א: (ז) מנהג-אברהם ואלה רבה ומנהג גבורים. ועין שלחן-ערוך הגר"ז משמע שמקל בזה, דסבירא לה דהוא בכלל חמר מדינה. ואולי דמנהג-אברהם מדי דמה שאין שותין אותו רק לפרקים הוא מפני שאין חשיב להם למשקה, אבל אם מניעתו הוא רק מפני היקר, גם הוא מודה דחשיב חמר מדינה, וכן משמע קצת בעלת-תמיד: (ח) ט"ו ואלה רבה והגר"ז ומנהג-גבורים, דלא כרש"ל: (ט) עין בפרי-מגדים: (י) כן פרש המנהג-אברהם והגר"א, משום דהנה קשה להו לפרש בפשט, דלמה הצריך רמ"א להוסיף דבר זה. ואולם גם לדידהו קצת קשה, דהנה לה לרמ"א לכתוב בלשון יחיד "וקבע הסעודה עליו" [הינו מתחלה בתוך הסעודה] כדי דלשטמע דקא על זה האיש גופא. ואולי משום דמתחלה מתחלה בלשון רבים דכתב שנהגין, לך סיס גם-כן בלשון זה ואמברכין ופיהו קאי: (יא) מנהג-אברהם ואלה רבה ומנהג גבורים: (יב) דעקר הקפידא שכתב שם בזה שאין מברכין על הכוס בביחוד, משמע שם דהוא דוקא לאחוז אותו ביד בדרך המברכין [הגר"א]: (יג) הגר"א, ולפי דבריו נכון מנהג זה שאין אוזנין אותו בידים, וכן הוא דעת המנהג-אברהם במסקנתו על-פי מה דאימא בפסחים, ודלא כפ"ח שפצד שיאחזנו בידו: (יד) הגר"ז ומנהג-גבורים: (טו) אבל שלא לכוש של ברכה בודאי ראוי הוא וצריך לברך עליו [פוסקים]: (טז) כן מובח מהפוסקים: (יז) אלה רבה ומנהג-גבורים בשם אבודקם:

תרגום: 1 משקה (רוסי) חוסס. 2 מי סלק. 3 בירה שלחנית.



## הלכות ברכות המזון סימן קפב קפג

### ביאורים ומוספים

#### [משנ"ב ס"ק יח]

דדוקא אם שיהיה מןנו בפיו פגמו<sup>(13)</sup>.

13) ואף אם שפך מהכוס לתוך פיו בלא שנגעו שפתיו בכוס, כתב השו"ע הרב (ס"ד) שנגמם היין שבכוס.

ואם שתה על ידי קנה [קש], כתב המקור חיים (לבעל החות יאיר, קיצור הלכות ס"ג) שנחשב היין כפגום על ידי כן. והשערי תשובה (ס"ק י) כתב בשם השו"ת שבות יעקב (ח"ג סי' יד), שכן הדין אין הכוס פגומה, אך כיון שיכול לתקן הדבר על ידי הוספת מעט מים או יין אין להקל בזה.

#### [משנ"ב ס"ק יט]

רק שלא יהא הכוס חסר<sup>(14)</sup>.

14) ודין כוס מלאה, כתב לקמן (סי' קפג ס"ק ט) שהוא רק מצוה לכתחילה, ואינו מעכב.

#### [משנ"ב ס"ק כג]

וישיתו בלם מכוס ששינו פגום<sup>(15)</sup>.

15) וקודם שישתה היינו לאחר שבירך בורא פרי הגפן, וכמו שביאר לקמן (סי' קצ ס"ק ד) שיערה לאחר ברכה קודם טעימתו מכוס שלו לתוך הכוס שלהם.

#### [משנ"ב ס"ק כד]

אחר ששתה הוא<sup>(16)</sup>, לא אכפת לו, בין דמתחלה היה כוס שלם, וכלהו כחד חשיב<sup>(17)</sup>.

16) ועל מנהג העולם שאף אורחים שאינם מבני הבית טועמים מן היין שבכוס המברך, תמה הגרש"ז אויערבך (שש"כ פמ"ח הע' טט, ובח"ג שם) ממה שכתב השו"ע לעיל (סי' קע סט"ז) שלא ישתה מהכוס ויתן לחבירו, ומניין שבכוס של מצוה מותר הדבר. אכן בשדה חמד (אסיפת דינים פאת השדה ברכות סי' לא ד"ה ואולי) כתב לגבי כוס של שבע ברכות, שלצורך מצוה שאני, ולכן נוהגים ששותים כמה בני אדם מאותו כוס. וראה עוד מה שכתבנו לקמן סי' קצ ס"ק ד.

17) וכן כתב בשו"ע צ"ל לקמן (סי' רעא ס"ק פט) לגבי קידוש. וכן כתב במשנ"ב לקמן (סי' תעב ס"ק לא, בתירוץ הראשון) לענין שתיית ארבע כוסות בליל הסדר, שאם שותים כמה אנשים מכוס אחת, אין הכוס נחשבת כפגומה, משום שכולם באים מכח הראשון.

וגם אם המברך שופך מכוסו לכוסות הריקות של שאר המסובים, דעת הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה פסח פ"ט ארחות הלכה הע' 96) והגר"נ קרליץ (חוט שני ח"ד פפ"ה ס"ק ז) שאין צורך לשפוך לכוסם קודם שישתה, שכיון שאין לפני כל אחד כוס יין בפני עצמו, נחשב הדבר כאילו כולם שותים מכוסו [וראה בקונטרס שובע שמחות פ"ד הע' קסז, ובמה שכתב הגר"ב זילבר בקובץ בית אהרן וישראל אלול תשנ"א].

#### [משנ"ב ס"ק כז]

ודוקא בדיעבד, אכל לכתחלה אסור לעשות כן<sup>(18)</sup>.

18) ובטעם הדבר ביאר הגרש"ז אויערבך (שש"כ פמ"ז הע' עה) על פי המג"א, שהוא משום שאין מבטלים איסור לכתחילה.

ולענין תיקון פגימת הכוס בשבת, התבאר בשו"ע לקמן (סי' רעא סט"ז ו-יז) ובמשנ"ב שם (ס"ק נו וס"ק פא) שמותר הדבר [וראה בישועות יעקב (ס"ק א) שאסר משום דמיחוי כמתקן. אכן דעת הגרש"ז אויערבך (שם), שדברי הישועות יעקב הם רק לדעת הסוברים שהוספת מעט יין אינה מועילה לתקן את היין הפגום, ולכן אסר לבטל ברוב את היין הפגום, מה שאין כן לפי מה דנקטין שמעיקר הדין מועילה הוספת מעט יין לתקן את הפגום, כמבואר בשו"ע ס"ו, מותר לעשות כן גם בשבת, משום שדומה הדבר לתיקון של שטיפה והדחה ולא לביטול ברוב].

#### [משנ"ב ס"ק לב]

לכלי עלמא מהני המלוי אפלו על-ידי פת<sup>(19)</sup>.

19) ואם יכול למלאות את הכוס על ידי סוכר, דעת הגר"ח פשיינברג (חידושי בתרא) שעדיף לעשות כן, מפני שהוא נמס בכוס.

## סימן קפג

### המברך איך יתנהג בכוס של ברכת המזון

#### [משנ"ב ס"ק א]

טעין הדיקה<sup>(1)</sup>.

1) ובביאור 'הדחה ושטיפה', כתב בלקט יושר (עמ' 78) שבהדחה יש לנקות יותר מאשר בשטיפה, שלשון הדחה מצינו במקום הגעלה, ולשון שטיפה מצינו במקום מריקה.

#### [משנ"ב ס"ק ב]

שייני יין ששקה בו פת<sup>(2)</sup>.

2) ואפילו אם השיריים הם שלו ואין לו מיאוס בזה, דעת הגר"ח פשיינברג (חידושי בתרא) שמ"מ צריך לנקות את הכוס מהם, משום שענין ההדחה היא לכבוד השי"ת, ומשום "הקריבהו נא לפחתך" וגו'.

#### [משנ"ב ס"ק ג]

אם לא שהיא נקי נצח<sup>(3)</sup>.

3) ומטעם זה אם הדיחו את הכוס במוצאי שבת והניחוהו במקום שמור, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני שבת ח"ד פרק פה ס"ק יד) שאין צריך להדיחה שוב בשבת הבאה, וכן די בהדחה בליל שבת עבור הקידוש של היום.

ואם יש בכוס שירי יין של מצוה, כתב לקמן (סי' תעג ס"ק סח) לגבי כוס שני של ליל הסדר, שאינה צריכה שטיפה והדחה. וראה עוד מה שכתבנו לקמן סי' רעא ס"ק מד.





